„ЗАСТАВА“ излази три пута у недељи: **средом, петком и недељом.**

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:

на целу годину	12 фор.
на пола године	6 „
на четврт године	3 „
на један месец дана	1 „

за Србију:
(у сребру)
на годину 120 гроша, на пола године 60 гроша. а на четврт године 30 гроша чар.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по количини врста листа места које заузимају из оваких ситних петит слова, и за сваку врсту плаћа се увек по 6 новчића, а за жиг сваки пут башка по 30 новч.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући под бројем 11 и 12 у дунавској улици.

Рукописи не враћају се натраг.

БРОЈ 20. **У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 16. ФЕБРУАРА 1872.** **ГОДИНА VII.**

У НОВОМ САДУ 15. фебруара.

У бечком „рајхсрату“ продро је предлог „о изборима за нужду“ са 104 противу 49 гласова. По томе закону моћи ће влада на место од сваког из земаљског сабора изабраног посланика, који не би у рајхсрат ступити, и мандат свој вршити хтео, непосредним начином дотичном бирачком срезу или бирачкој групи изабрати дати. Тим хоће аустријски Немци да попуне празна места Чеха и Моравацa у рајхсрату, и да пут отворе, да могу завести у обште непосредне изборе у рајхсрат. Противу тога предлога гласали су Пољаци, Словени, Тиролци и неки Горњо-аустријанци. Словенац Покљукар навео је и то. да рајхсрат нема ни власти да донесе таки закон без сугласа земаљски сабора. Далматинци гласали су за предлог уз Немце, и што је најзнаменитије, њини су гласови превагу дали. Далматинаца било је пет посланика, од који два Србина: Љубиша и Ђорђе Војновић, и Хрват поп Данило, од „Народног Листа“ у Задру. Та три гласа претегла су, јер од 153 посланика, који су гласали, 102 гласа чине две трећине, које су нужне биле за промену устава у том погледу, да су дакле речена тројица противно гласали, било би на једној страни само 101 на другој 52 гласа. Незнамо шта је побудило те наше родољубе на такав поступак, но то знамо да је то не само штета по славенску ствар с оне стране Литаве, него и грдна срамота за име српско и хрватско. Ми се неможемо довољно начудити томе поступку, за који ни један ама баш ни један обштекористни разлог неможемо да нађемо; стра од распуста далматинског сабора није довољан, да оправда тај поступак, јер ако ће се тога страха ради влади и Немцима повлађивати, онда каква је корист од већине славенске у далм. сабору? Сад су сами потпомогли сковати оружје противу самога далм. сабора и онда, кад би му већина и за будуће осигурана била. Жељезнице не могу имати те вредности, да оправдају тако напуштање славенске ствари; оне би напослетку морале свакако доћи. Ми једном речи неможемо никако поступак речени родољуба наши оправдати, и осуђујемо га најжесточије. Жао нам је што се г. Ђ. Војновић повести дао за Љубишом и поп Данилом, који су политику на своју руку како ли да кажемо, терали. Он један истина не би помогао био — али би очувао част имена српскога. Радознали смо, како ће да „Народни Лист“ правда поступак овај?

Од спољних вести бележимо, да се у Индији на истоку збивају непријатни догађаји по Енглеску. Устанак је одпочео, а то је земља, где се часком пламен устанка разбукти по целој земљи. То би Американци једва дочекали, ако би се Енглеска с њима заратила, а и самим Русима неби криво било. Но није ни северна американска унија без икакве бриге. Јуарец, председник мехиканске републике искао је помоћ од владе у Уашингтону, да може стишати буну, која се по целој земљи распрострла. Северна Америка оклева с том помоћи, што је наравна ствар, кад погледи на заплет свој великом Британијом. —

У данашњем броју саопштавамо представку, коју новосадска обштина шиље кр. уг. министарству, и коју ће српским обштинама разаслати са сљедећом кратком окружницом: „Драга браћо и пријатељи! Саобштавајући вам представку, коју смо послали Његовој Преузвишености о кр. уг. министру богочасти и просвете, позивамо вас, да се и ви, ако се с нама у том слажети, нама придружите, и то исто дотичној својој влади представите и изјавите.“ Ствар је журна; не треба ни часа пропустити. Како ће се већ одавде сазнати садржај представке и цел њена неће бити нужно, ни чекати на званични садржај окружнице, а којима би дуго било, засебну представку правити на уг. министарство, могли би у кратко изјавити, да се слажу са представком Н. Сада, и да ову подпомажу.

Где би дуго било, скупштину сазивати, може и црквени одбор радити. А и мање јавног мишлења ваљало би да исто живље одсену у јавним органима нашим.

ЗАШТО НЕ САБОР САМО ЗА ИЗБОР?

Кад је оно српски црквени-народни сабор лане хтео да бира патријарха и митрополита, државна власт, или управо уг. влада стаде му на пут тиме, што је као бајаги овај сабор „уставотворни,“ конституирајући; коме је задатак, да изради устројство сабора, и иначе да црквено-народне одношаје уреди. Већ је у томе лежала деоба сабора на расправни и изборни. Кад би влада бар сама себи доследња била, она би пустила, да овај сабор, бар тај свој задатак реши, и влада би с овим сабором дело устројства, као и друге организацијоне ствари на чисто извела. На то би је обвезивао и §. 7. чл. IX. од год. 1868, јер ако ми с наше стране неможемо признати, да државна власт, била она законодавна или извршна може у црквено-народним делима прописивати, шта ће сабор и којим редом предузимати, и решавати, то ипак уг. закон уг. владу веже. Но уг. влада налази се још у другачијем противуречију. Колико се из њени листова дознаје, она за узрок намишљеног разрешења сабора наводи двоје: прво, што се неможе закључити, или бар решити што, кад нема митрополита, и односно синода, друго што се с овим сабором не може на крај изићи.

Ова два разлога стоје у опреци један с другим: јер кад се не би могло без митрополита радити, онда би свеједно било, какав је сабор, а кад би се могло, али не са овим сабором на крај изаћи, онда не би нужна посљедица била, да се нов сазива сабор за избор митрополита, него за расправу и уређење одношаја. Види се дакле, да је влада, или бар да су њени листови узкубурили у оправдању намишљени владини мера.

Ми и опет кажемо: да неможемо влади признати право, да она наше саборе по вољи разрешавати и сазивати може. Кад би то њено право било, онда би она била господар положаја и ствари, а наша црквено-народна автономија била би нула, јер кад би влада правно могла разрешавати саборе, док себи повољан не нађе, или народ и сабор не умори, или не сломи, онда би напослетку оно било, што она хоће. Државна власт нема се мешати у оцену да ли су уредбе конгреса целисходне, или не: она само има пазити, да конгрес границе свога делокруга не пређе.

Међутим: сила Бога не моли.

Државна власт по свој прилици урадиће, што је наумила. Ми дакле морамо и на тај случај мислити, и за тај случај спремати се, да влада овај сабор разреши, и нов сазове.

Какав би то сабор био? „Реформа“ нам напомиње, да би био ad hoc, т. ј. само за избор митрополита, и то по старом начину, а и из речи министра исто се види.

Сад тежко је и замислити данас Србина, осим продане, или интересоване душе, који би могао пристати, и који ће пристати на то, да се бира по старом начину, што би у себи двоје садржавало: прво, да се бира којекако, без конститујисања сабора, и без реда и записника, а друго, да државна власт себи присвоји право, да именује митрополита, ако не буде оно, што сваки поједини, као на старој пољској дијети покварити може, т. ј. да буде избор једногласан.

На ово, велимо, ниједан иоле паметан и поштен Србин, ма које иначе он политичне боје био, пристати неможе, јер то би значило: дати и себе, и народ за пуку будалу, или крајњу кукавицу држати. Ко би народу једном казао: да има права бирања, али да га губи, ако се сви гласови не сугласе, тај се титра са народом и његовим правом, и народ који би и данас на тако што пристао, не би заслуживао, да као народ постоји, траје и живи.

С овим смо на чисто, и нема сумње: да ће од Вршачке куле до Велебита један глас бити: да се сабор неупушта у избор митрополита, док год се с овим, или другим сабором на чисто не изведе, т. ј. док круна не призна: да вреди избор већине.

Но даље је питање: да ли да се пристане на сабор, коме се неће ништа друго радити дати, него само бирати митрополита? Ми држимо, да се и на то пристати неможе, но како у том погледу већ може бити разни мишлења, то ћемо навести разлоге наше, не би ли се мишлења разбистрила.

Најпре ћемо да узмемо ствар с начелне стране. Ми немамо двоструког конгреса: расправног и изборног, то нам показује црквено-народна историја, најиме год. 1769. и 1790. и државна власт саборима, који су само митрополита бирали, није одрицала надлежност, него потребу расправљања други ствари. Влада напоследку можда и сад неће казати, да она оснива сазив конгреса за избор на разлици међу расправним и изборним сабором, него на томе: што је пре свега то потреба, да се синод држати може, да би синод прегледао закључења конгреска, и да влада у стање дође, решење о тим стварима доносити, а уз то ће влада можда позивати се и на праксу, по којој је државна власт одређивала предмете, о којима ће се, и ред, којим ће се саборисати.

То пак ми начелно неможемо допустити. Што је државна власт пре по злоупотреби радила, из тога неможе изводити за себе права, нарочито сад кад је црквено-народна автономија законом призната. Сабор би престао бити автономан, кад би му други ко одређивао, шта ће, и којим редом, предузимати. А то особито важи онде, где је као што ћемо показати, избор у свези са другим важним стварима, који су предуслов избору, или које би по њему сљедовати могле. Ако се рекне: да наша црквено-народна автономија није још савршена, подпуна, перфектна и комплетна зато, што се у IX. чл. 1868. каже: да ће конгрес автономију ову вршити по статуту, који круна одобри, а тога статута нема, то двоје примећујемо, прво то би се могло односити само на границе автономије, и по томе на ствари, које граниче, или се укрштавају или са државном, или са јерархијском власти, али никако се неможе односити на сам поступак, начин, ред предузимања ствари и саветовања, као што је то питање о времену бирања митрополита; автономија у самом начелу призната довољна је заштита самосталног права и поступка; друго: статут о устројству конгреса, о коме и §. 7. чл .IX. 1868 говори, готов је, до владе је дакле кривице, ако га не реши ма и у оним точкама, које никаквом спору не подпадају.

Но да узмемо ствар с практичне стране, с гледишта целисходности.

Кад се изабере митрополит, онда може бити синода, а синод ће моћи па и хтети одма попунити упражњена места епископска, као у Темишвару, и где још буде. Тим би пресечено било питање о броју дејецеза, и право сабора о том решавати, практично би опет на десетак година одбачено било. Но тиме би и право учешћа сабора, или народа у избору владика опет на десетак година осујећено било. Сад пак, кад су и владике пристале биле на учешће сабора или народа у том, било кандидацијом, било и самим избором, уз потврђење од стране синода, неби саветно било, олакшати, да синод пре решеног питања о мери и начину народног учешћа своје старо право вршити може, особито кад видимо, од какве је то вредности, имати повољнога и погоднога епископа, с ким се народ слагати може, а не такога, с ким се мора клипка вући, и на то снагу и време трошити.

Решење о дотацији митрополита је предуслов избору, јер ако се избор обави пре и без решења тога питања, онда митрополит долази на старо, које нећемо овде да пресуђујемо, али се сабору. односно народу свакако опет одгађа право, о томе решити.

Сабору дакле, који би се у избор упуштао, морало би такође у власти бити: да он одреди време, кад ће бирати или боље рећи: да стече најпре јемства, која су нужна, да предупреди, да избором митрополита не буду осујећена друга права народа и сабора, као определити дотацију и митрополита, и нови владика, о броју дијецеза решити, о бирању владика, т. ј. сабору мора бити у власти, да и друге ствари расправља, и да ред расправа одређује. Иначе ће бити приморан, да сам себи „прејудицира“ ствар, а ту о слободи и автономији неби ни говора бити могло.

И нов дакле сабор морао би бити и расправан, а не само изборан, једном речи црквено-народни сабор у пуном смислу речи, и баш овај неби требао да се упушта у бирање митрополита, док се неке и неке ствари не реше, т. ј. и не одобре, јер кад би онај сабор бирао, који је предуслове бирању, и друге у свези стојеће ствари закључио, могло би се ово за све стране и пре одобрења бар морално за обвезно сматрати; што пак не би било, кад би нов сабор бирао, па уз то не само не би решење искати, него ни изјавити смео, да иста закључења усваја, дакле на исти начин и у истој мери и пре решења за све стране за обвезне чини.

То је она велика клопка, у коју хоће да нас изборним, или ad hoc сабором и неприметно умаме.

Избор, па онда синод, па намештање нови владика, па већина у синоду боје натражњачке, — па онда сабор, кад се опет скупи, може свирати.

Наравно, да ће сабор решити: у шта ће се, и докле упуштати, али се сабор састоји из чланова, чланове бирају бирачи, па какви буду бирачи, и изабрани чланови, онаки ће и сабор бити.

Обраћајући пажњу бирача на ове ствари, вршимо своју публицистичну, и родољубну дужност.

ВАНРЕДНА СКУПШТИНА СРБСКЕ ЦРКВЕНЕ ОБШТИНЕ У НОВОМЕ САДУ.

Као што смо објавили били, у недељу по подне била је ванредна скупштина српске црквене обштине у Новоме Саду. Главни предмет саветовања било је питање, шта да се ради у црквено-народним стварима напрам умишљеног смера владе. Скупштина је била млогобројна; публике дубком пуно; од свештенства био је само парох Јов. Марковић. Г. Брановачки као председник скупштине отвори ову са неколико језгровити речи, којима је нагласио важност предмета по наш народ, и захваливши члановима што се према важности ствари тако млогобројно сакупила, позове др-а Милетића, који је био међу подписанима, што су ванредну скупштину искали, да предмет саветовања разложи. Др. Милетић у подужој беседи разложи течај црквено-народни ствари на конгресу, и садање стање ствари. Нацртао је значај конференције код грофа Лоњаја. Објаснио је радњу депутације конгреског одбора у том послу, као и одговор министра, из кога се, као и из владини листова види смер владе, да постојећи конгрес разреши, да нов конгрес сазове, да бира митрополита, и то по начину, који је неуређен, и из кога влада, премда неосновано, изводи право наименовања, које кад сила употреби, тешко га је осујетити; разложи напоследку шта би ваљало, да ова обштина учини, а тиме и друге на рад потакне. Изнесе за тим предлог, који смо већ у нашем листу саобштили, заједно са основима предлога, који предлог једногласно усвојен буде. Затим буде прочитана представка на кр. уг. министарство богочасти и просвете, која је зготовљена била због тога, што је ствар журна. На питање председника: не би ли добро било, да се и друге обштине окружницом на сличан корак позову, буде једногласно закључено, да се обштине српске на исти корак позову, и да им се представка саобшти. Затим устане г. др. Суботић, и разложи, какве би кораке ваљало чинити, ако би поред свег представљања и ограђивања од стране обштина, ипак нов сабор био сазван, *и ако би се сабор састао и упустио у избор митрополита.* У главном се предлаже, да обштине закључе, и према томе, ако и само морално обвезно упутство посланицима даду, да се не упуштају у избор, док не би се између сабора и круне на чисто извео таки начин бирања, који слободу и уредност избора осигурава, и како би наименовање од стране круне изкључено било. Др. Милетић подпомогне предлоге у начелу, но ради израђења у појединостима предлаже одбор, тим више, што за ту ствар већ има времена. Милетић је желио, да се нагласи: да се сабор неупушта у избор не само онда, ако и док начин и право избора не буду осигурани, него ни онда, ако се сабору не остави, да може и друге ствари расправљати, и ред одредити, којим ће да ради; или бар да се то тако изјасни, да се неможе тумачити, као да би пристали на сабор ad hoc, за само бирање митрополита. Др. Суботић објашњује, да то већ у ономе лежи, што се каже: *ако се сабор састане, и у избор упусти.* Др. Милетић жели, да се то питање још опредељеније отворено остави, и

разложи узгред своје назоре, зашто он из начелни, и практични разлога не би држао за умесно, да се сабор упушта у избор, ако му не буду у свему одрешене руке. Др. Суботић пристаје, да се одбор за прецизовање (удешење) појединости изашље. Предлог његов буде у начелу примљен, и ради прецизовања на особени одбор упућен. У тај одбор буду изабрани: Председник г. Брановачки, Суботић, Милетић, Павловић, Лаза Костић. За тим се пређе на неке административне предмете, међу којима је била плата свештеника. Како у каси нема готовине, одобри се зајам толики, да се плата за фебруар изплатити може, а иначе да одбор нареди изтеривање парохијала, ма и екзекуцијом. Др. Суботић прикаже допис обштине Јамине на патронат гимназије, којим ова гимназији новосадској услед тога, што је држава помоћ јој одузела, шиље у помоћ извесну своту новаца, а двојца се обвезују, да ће год. прилог, давати док год фонд гимназије до своје снаге не дође, и да ће давање фундирањем капитала потребног осигурати. Закључи се, обштини овој, и давательима изјавити захвалност новосадске обштине. Г. Живко Ђурић узме реч, да изјави, како је жалосно то, да у овој седници, за коју је тако важна црквена ствар приказана, као што је црквено-народна ствар, нема свештеника, осим једног јединог, и што ови не деле у овим тренутцима судбину с народом, која је изјава у свима члановима жива одзива нашла. Г. Милош Саранда обрати пажњу скупштине на то: како су три Србина затворена услед денунцијације неки људи, од који је један учитељ, и уз обште одобравање предложи: да се изашље одбор, који ће ту ствар извидити, и предложити каштиговање они денунцијаната, који су обштински чиновници. Пошто су у овој ствари говорили још Милетић, Суботић, председник Брановачки, и други, буде предлог у начелу, и то тако усвојен, да се то извиђење распростре и спрам они, који нису обштински чиновници, и који би могли криминалном суду као клеветници тужени бити. Стрпљење је ове публике спрам ти људи превршило меру, кад је клевета у цркву, и управо рећи на сав народ бачена.

Тим се седница заврши.

ПРЕДСТАВКА.

КР. УГ. МИНИСТАРСТВУ БОГОЧАСТИ И ПРОСВЕТЕ.

Високо министарство!

Давнашња је жеља и потреба народа српског у овој монархији, да се црквено-народни одношаји и послови његови уреде, и да се доброуређеном и контролисаном управом народни фондова, и црквено-народни добара отворе извори за унапређење просвете у народу, а међу првим потребама била је та, да се према духу времена преустроји сам црквено-народни конгрес српски као орган црквено-народне самоуправе.

Народ је српски испунио се надом, да ће му ова жеља што скорије испуњена бити, кад је црквено-народна автономија, која је краљ. повластицама припозната, али у животу неуважена била, у новије доба зем. законом, наиме IX. чл. године 1868. ујамчена, и по томе под заштиту закона стављена била, јер се надао, да та автономија сад неће остати на папиру, и да ће под одговорности уставне владе од сваког притиска, и самовоље заклоњена бити.

У тој нади бирао је народ и заступнике своје на сабор, који је позван био, да пре свега ново устројство сабора изради, и друге важне у делокруг црквено-народне автономије спадајуће ствари обави.

После кобне борбе у год. 1869. у којој се напредни дух народа са старим стањем ствари сукобио, сабор је под мудрим и помирљивим председништвом Њ. Преузвишености г. Арсенија Стојковића, владике будимског, и администратора патријаршије и митрополије српске, израдио године 1870. устројство сабора са изборним редом, и те, као и год. 1871. донео више важни уредаба и закључења, која се на управу народни фондова и црквено-народни добара, на школу, на уређење црквени и школски органа, обштина и свештенства односе, која су Њ. Величаству на највише решење поднесена, и која су разгледа ради високој влади Њ. Величаства упућена.

Но на та закључења, изузимајући изборног реда, и привременог уређења епархија и апелаторије, још никако решење не стиже, ма да је од в. владе повраћено устројство сабора преиначено и удешено тако, да се свака сумња и сметња повољном решењу могла за одклоњену сматрати, и ма да је крајње време, да се материјални положај свештенства на чисто изведе, да се школе уреде, а нарочито да ове добију своје надзорне органе, да би се лакше сазнале и одклониле мане, које опоменама државне власти повода дају.

Обштина ова придружујући свој глас гласу депутације саборског одбора, која је 26. јан. (7. фебр.) о. г. високој кр. уг. влади у руке г. министра-председника споменицу поднела, моли такође смерно за скорашње решењење и односно одобрење свију, а особито они у реченој споменици споменути саборски поднесака, а међу овима поглавито устројства сабора, као темеља даљем успешном саборском раду.

Поред тога не само по поверењу, које ова црквена општина како према постојећем црквено-народном сабору, тако и његовом председнику, преузв. г. администратору патријаршије српске има, него и по праву које српском црквенонародном сабору, нарочито у сљед и на основу IX. члан. 1868 припада, да у делокругу црквеном народне автономије самостално ради, обсег и ред своји послова одређује, и предузима све, што је у корист народа на црквено-народном пољу: налазимо за своју дужност, напрема узнемирујућим гласовима о смеру високе владе, глас свој пред високои владом за то подићи, да се постојећем црквено-народном сабору, који се због несвршени послова одложио, нестављају, или уклоне сметње, које би пречиле, да свој рад наставити, и довршити може, тим пре, што устројство сабора још није одобрено, дакле још није на чисто изведено и утврђено, и што се питање саборског устројства само са овим на то позваним, а народа поверење уживајућим сабором законито и правоваљано решити може тако, да будући сабори на правном темељу стоје.

Што је међутим столица патријарха и митрополита упразњена остала, неможе правоваљаности саборског рада и решењу његови закључења сметња бити не само зато, што се дотични XXXIV. еп. канон не односи на оно важне ствари, које у делокруг овог сабора спадају, него и зато, што је у српској црквено-народној историји било више случајева, где је сабор и без митрополита саборисао, као год. 1769. и год. 1790.; што је и сама висока влада то станиште признала, кад је изборни ред, и уређење епархија, и то још конзисторије у њој, и апелаторије у митрополији одобрила; и што би напоследку противни поступак значио подлагање црквено-народног сабора, у коме су и архијереји чланови, синоду, а тиме одрицање самосталности сабора у свом делокругу и по томе сатирање црквено-народне, законом ујамчене автономије у корену, на што ова обштина пристати неможе.

Обштина ова за дужност своју налази ово напоменути напрема узнемирујућим гласовима, који речима г. министра-председника, и министра богочасти и просвете горепоменутој конгреској депутацији изјављенима смисао дају, као да је смер в. владе, да разрешивши постојећи сабор, нов, и то само за избор патријарха и митрополита српског сазове, или сазвати даде. Ово би у себи садржавало и то, да в. влада разликује двоструk црквено-народни сабор; расправни, и изборни, што у нашој црквено-народној историји није основано, јер је било сабора, који су и ствари решавали, и бирали митрополита, као год. 1769 и 1790, и ако су други само бирали, то није било зато, што им државна власт не би надлежност за расправу признавала, него што је на просто то забранивала. И иначе сазив сабора само за избор митрополита имао би и значење, да в. влада одређује сабору предмет и ред пословања, што ако је кад по злоупотреби државнеге власти и било, нити је од народа и сабора припозвнато, нити се то са правом автономије у IX. чл. 18868. зајамченим сложити може. И само признање начела автономије без ближи правила изкључује намештање и одређивање предмета и реда пословања сабора од стране државне власти.

Обштина ова држи, да се сабор само ради избора митрополита и патријарха сазвани не би могао упуштати у избор док год у у потврђеном устројству, а нарочито док у уређеном начину бирања не би народ сигурна јамства добио, да право слободнога избора народу кр. повластицом од 21. авг. 1690. припознато, и законима какако год. 1790. тако 1868. зајамчено притиском, или злоупотребом или кривим тумачењем старога начина од стране државне власти не би осујећено ббило, и по томе би сазив таког сабора могао ,безуспешан остати и народу само неоправдани трошак нанети.

Колико је потребан избор паатријаха и митрополита, још је пречe да се наа чисто изведу од конгреса уређене ствари, и још је више очување права иницијативе сабора на црквв.-народном пољу.

Обштина дакле ова унапред ссе отграђује најсвечаније противу сваког корака и поступка државне власти, који би у себи садржавао повреду автономног права народа, и сабора као народног органа на црквено-народном пољу, као што би то био сазив сабора само за избор митрополита и патријарха; обштина ће ова сва законита средства противу те повреде употребити, и за могуће посљедице безуспешности и трошка новог сабора кр. уг. владу одговорном учинити.

Мера уважења гласа народа, који и у овој обштини одзива налази, бити ће меррило вредности зак. чл. IX. од г. 1868. у практичном изведењу његовом.

Смерно потписана обштина ова препоручује високој влади своје у закону оссноване жеље на уважење и обраћа јој пажњу нна предмете, који у овој епштини, и без сумње и уу осталом народу српском највећу бригу побуђују за народна не само крвљу праотаца стечена, него и законом ујамчена праа на црквено-народном пољу.

Из седнице главне скупштине српске црквене православне новосадске обштине 13. (25.) фебруара 1872. држане.

Тома Зековић с. р. актуар. — **Стефан Брановачки** с. р. председник.

ГОВОР ДРА. Б. ФРИДМАНА,

ДРЖАН НА КОНАЧНОЈ РАСПРАВИ ПРЕСКЕ ПАРНИЦЕ ПРЕД ПЕШТ. ПОРОТНИЦИМА У ОБРАНУ СТ. ПОПОВИЋА, УРЕДНИКА „ЗАСТАВЕ.“

Господо поротници! Тешко ће вам бити, господо, да у овој оптужби, праведно, објективно судите. Једно због тога, што је као тужилац ступио таки муж, који је јако популаран у целој држави, а наиме у нашој вароши, што га је сада за почасног грађана изабрала и који од оно доба, како је инкриминовани чланак изишао, не само да није ослабио у своме политичном положају, него се напротив, као за доказ, да о њему разпрострет глас у меродавним круговима нико неверује, узпео на врхунац власти. Тешко ће вам бити, да се објективно држите друго и због тога, што као оптужени седи уредник таког листа, због кога сте се много пута морали амо потрудити, а поред тога је странка тога листа *изкинана* у целој држави као противна сваком законитом реду, наиме као заклети непријатељ мађарске државе.

И да ви нисте већ више пута дали сјајан пример, да независне грађане главне вароши не може уздржати у њиовој непартаичности то, што воља судбе једне велике државе, или цело министарство од њих иште сатисфакције и правде, већ да они суде о ствари објективно без сваког обзира на личности, одстрањујући од себе увек сваку страначку корист: да нисам, велим, о томе уверен, унапред би морао очајавати о успеху обране. Но то ме уверење храбри, и ја ево без сваке бриге развијам пред вама моју обрану.

После жалосног убиства српскога кнеза, распростео се као ватра глас, да је огњиште тој катастрофи Нови Сад, а на име Заставина странка. Овај назор разспростираше највећма владини листови. То беше новосађанима врло немило. Па баш због тога је и Светозар Милетић, тадашњи уредник „Заставе“ сам молио сабор, нека му допусти, да га мету под истрагу, те да се та сумња или констатује или сасвим разбије.

Али тадашњи министар правосуђа Валтезар Хорват изјави у сабору, да он од своје стране само тако допушта ту истрагу, ако се неби односила на политичну страну „те завере“ него само на учесништво у злочину кнежевог убиства, јер он рече (и ево навађам му сопствене речи) *„У већем делу Европе, а наиме у нашој домовини непостоји закон, по ком би кога могли под истрагу или под оптужбу узети зато, што је против стране државе чисто политичан преступ учинио.“*

У саборској седници, што је држана 30. јула 1868 г. допусти се истрага, само у томе смислу, но није могла ништа обелоданити, што би оправдало сумњу да је Милетић, ил у опште да су заставини људи у убиству српског кнеза непосредно или посредно учествовали.

Али неки листови, што су као владини припознати, од то доба још непрестано репродукују то тврђење, и гдегод им се да прилика брже боље пребацују заставиним људма домунђавање са Карађорђевићем и ону жалосну катастрофу.

Тако учини и „Реформа“ у своме 175 броју од прошле године.

У осталом свака акција рађа реакцију. Има једна пословица, која овако гласи „тучеш ти мог чивутина, туђи ћу и ја твога;“ Застава држећ се тога, нехтеде дужна остати и тако изађе инкриминовани чланак. Већ трипут се пред вама рекапитулисале инкриминоване ставке тога чланка. То је, мислим, већ и до бљутавости доста. Ја их дакле нећу опетовати. Само ћу језгру оптужбе да изтакнем. То је оно тврђење инкриминованог чланка, што вели, да „Реформа“ нетражи „завере у Новом Саду, већ у Пешти-Будиму у кругу својих патрона.“

Јавни тужилац држи, да то спада у преступ против 10. §-а пресског закона.

Ја се усуђујем бити противног назора, и то: и гледе правни и гледе друштвени мотива.

10. §. XVIII. чланка закона од године 1848 гласи овако:

„Ко законом постављену власт, или тело *опада*, казни ће се затвором до две године и глобом до 1000 форината“.

Да пресни преступ против овога параграфа објективно констатован буде, нужно је дакле, да се у њему *опадање* садржи.

Појам опадања нами отачбени закони не дефинују нигде. Истина, да 8 и 9 §§ VII. чланка закона од 1715 год. наређују како треба казнити опадаче, али појам овога преступа нигде не одређују. Али то се ипак може тумачити из наведених §§. да закон сматра за опадање, кад каквог невиног човека хотимице подло оптуже, да је тако дело учинио, за које би ако би се доказало, морао кажњен бити.

И најновија законодавства су с'мога гледишта одредила појам опадања. Тако је и по 266 §. мађ. крим. законског предлога од године 1843:

„Ако когод извесно обележен злочин, или неморал коме подметне, — казниће се као опадач“.

209 §. аустријског казненог закона гласи:

„Wer Jemanden wegen eines angedichteten Verbrechens bei der Obrigheit angibt, oder auf solche Art beschuldigt, dass seine Beschuldigung zum Anlasse obrikeitlicher Untersuchung, oder doch zur Nachforschung gegen den Beschuldigten dienen könnte, macht sich des Verbrechens der Verläumdung schuldig.“

Тако исто гласи — да наведем још један пример — 257 § баварског казн. закона:

„Wer einen Andern — einer bestimmten, durch die Strafgesetze als Verbrechen oder Vergehen er-

---

ПОДЛИСТАК.

СРПСКА БЕСЕДА У ПЕШТИ

ДРЖАНА 5. ФЕБРУАРА 1872.

Има тренутака у животу људскога друштва у којима се огледа цела историја тога друштва са његовим светлим и тавним странама, тренутака, који утичу на онога који их проживи тугом и болом, радошћу и надом. Има догађаја који нас силе да бацимо тужан поглед у прошлост и да заборавимо јадну садашњост зарад лепше прошлости, да се уздамо у бољу будућност — а има догађаја који нас тако очарају у садашњости, да заборављамо све јаде у прошлости, па планемо одушевљењем, да светао моменат садашњости овековечимо стално и за навек.

Ви тамо у средини народа имате често прилика да студирате флуктуацију српског друштвеног и народног живота.

Карактеристичке појаве пролећу вам брже и ређе се каните да их бележите пером за историју нашег друштвеног развитка. У нас амо који смо мртва стража српства појави су ти ређи али су трајнији било тугом, било радошћу својом.

Земљиште на ком повремено наш друштвени и народни живот ступа у овим крајевима на јавност, од вајкада је малено *српско острво* у туђинској *Пешти*, јер Будим је ступио давно као древна старина у историји и светли још својим споменима и прошлости. Још мало па ће се сав стрпати у своју општинску архиву и трајати туна — док не падне жртвом српских мољаца. Будим осећа да му снага иде распадно на мањак, и на бога није стара кћиперка да преживи чари своје прошлости — него је клонуо друг, који се вољно приљубљује млађем и срчанијем брату.

Српски елеменат у Пешти кристалише сав српски живот у околини у себе, прикупља сву даљу снагу и уздиже се често до знатне за странце врло интересантне поштовања достојне појаве.

У тој родољубивој тежњи, да повремено будемо огледало српског живота у овом крајњем делу народа, понесемо се покашто и за идеалима, те ударимо да стресемо са себе све мане, претворимо се за час у добронамерне апостоле те да исправљамо и лечимо што мислимо до нам је на штету и за назадак. У тој ревности уздрмамо своје малено коло, е мниш сад ће се раскинути, али благословена нарав наша! — Таман туђин да ликује над нашом привидном неслогом и поцепаношћу а ми ти се појавимо са дивним призором, у ком опет засија међусобна љубав и слога синова једнога народа. Наш друшувени живот сијне и заблешти као оно умирено тихо море — па чисто не би по светлом и мирном огледалу му познао, да је икад било узбуркано и усколебано.

Лане сте нас сажаљевали са вреве којом узавресмо — ове године морате нам завидети на *љубави, слози, одушевљењу* која се тако јасно и лепо приказа приликом *српске беседе у Пешти.* Бадава српска је нарав час бурно море, час тихо мило језеро.

Из лањске вреве почеше се кристалисати елементи будућности, пониче *певачка дружина* у Будиму те изазва *певачку дружину* у Пешти. Где је *српска* узбуркана осећаја, кога неће ублажити, умирити и измирити *српска песма*! И доиста под утицајем умилних звукова српских божанских и светских песама, поче се врева стишавати, утрнули братски осећаји почеше се опет полако будити, племенитије црте сталожише страсти, разривени одношаји потегоше опет у склад, сви се осетисмо опет као својта и браћа и само је требало видети лучу, која ће нас да озари и покаже да смо опет у *једном колу. Та луча то је твој безсмртни геније незаборављени Корнилије!* Ти творче српских певачких дружина учини, да се око твоје колевке и око твога гроба за часак узбуркано Српство, твојим створом опет стиша и измири и осећајући магијску силу твога неумрлог духа, плану то Српство да својим измирењем ода благодарну пошту *твоме не умрлом спомену*!

И ко је био на *српској беседи* 5. фебруара у дворани пештанске глазбене задруге тај је морао осетити, да се твој родољубиви жар, твоја блага али весела нарав, твој уметнички дух неумрли Корнилије, разлевао то вече по тој лепој дворани. Али зар је чудо? С једне стране *твоја* умилна песма из јасних грла од тебе створених певачких дружина, с друге стране заношљива уметничка свирка младог, новог српског уметника, који греје у својим одушевљеним грудма напоредо два идола — *уметност* и *Српство!* А око њих леп венац твојих поштовача. Твој геније мора да је у *овакој* српској пошти, нашао у зрачним висинама слађу него рајску насладу!.....

Из овога заноса у који нас је уздигао утисак наше беседе, допустите ми да се вратим мирнијем и стварнијем разговору извештача. —

Има људи који су свога века залагали снагу своју да користе целоме народу. Ови су радом својим одужили синовни дуг своме народу, његов спомен, њихове заслуге живе у делима им.

Али има на жалост прилика, да народ за час заборавља на те своје синове. У те заборављене своје синове спада *Милован Видаковић* и песник *Витковић.* Та два заслужна Србина боравила су свој вечити санак на пештанском старом гробљу — *данас* им се незна већ ни гроб! Гриота је што смо их заборавили јер ће нам се рећи да их нисмо ни заслужили. Така иста судбина прети и гробу *Корнилија Станковића.* У жељи да га очувамо од заборава намерисмо да му уресимо гроб са *скромним надгробним споменником;* нађе ли та наша намера

klärten That — — fälschlich bezichtigt, ist der Verläumdung schuldig.

Дакле у опће се изискује, да увредилац наметне коме какав одређен злочин или преступ. Само се тако може дело као опадање сматрати.

Тако н. пр. ако се за тога каже, да је богат а нечини добра, да због њега могу 1000 и 1000 људи од глади скапати, а он неда ни комада леба из свога сувишка, па била та тврдња истинита или не, то истина може у извесним околностима бити непријатно, али није *опадање;* јер таким тврђењем не баца се на човека ни злочин ни преступ.

Сад ћемо та правна начела употребити на инкриминовани чланак.

Прва је неприлилика та, што у чланку није ни мађ. краљ. министарство, као таково, нити пак гроф Јулије Андраши као министар-претседник извесно именован, него се само то вели „Реформи“ да нетражи конце завери у Новом Саду, већ у Пешт-Будиму у кругу својих патрона. Па и кад предпоставимо, да је Застава међу Реформине патроне и грофа Андрашија мислила, немогу допустити, да се отуда и то изводи, да је он ту мишљен као министар-претседник, и да се за његов круг сматра једино само мађарско министарство; јер може ма који државник или министар-претседник имати свој лист, што се за његова лична начела бори, па зато немора тај лист стајати ни у калвој свези са претседништвом министарстарства или са целим министарством. А може гроф Андраши имати другог круга, ван својих колега министара; може он имати крај себе и сасвим других *људи од уплива.* Увек дакле остаје нејасно, кога је Застава управо мислила из круга Реформиних патрона. Али претпоставимо и то, да се из поједених места тога чланка може тумачити, да је Застава под Реформиним патроном мислила грофа Јулија Андрашија, а под његовим кругом никог другог него мађарско министарство.

Па хајд' да видимо шта вели о њима? Ништа друго, него Застава сумња, да конце београдске *завере* не треба тражити у Новом Саду, већ у томе кругу. Ја овде наглашујем ту реч *„завера“* јер се нигде тај круг несумњичи *убиством кнеза.*

Дочим на ову реч „завера“ овде особити нагласак ударам, то чиним зато, што из саме природе ствари истиче, да се под „завером“ обично само политични покрет разуме. Та може се каква завера подупирати, инсценовати, ал није од преке нужде, да у тој завери мора бити и опћег злочина. Повесница показује доста завера, но које су у осталом прошле, а није се никакав опћи злочин учинио. Но као што сам већ једном споменуо, кад је сабор молбу Милетића одобрио, да се због београдске завере против њега извтрага поведе, само је тако и под тим условом то учинио, ако се реч „завера,“ која је чисто политичног значаја изостави, и место ње мете реч „убиство“; тиме је та реч „завера“ добила *државну интерпретацију,* која се сад више неда игноровати. Бар ја од моје стране држим, да ова енунцијација служи за правац свакоме, био он које му драго странке.

Кад је дакле инкриминовани чланак Реформине патроне само тиме сумњичио, да су они у тако мишљеној београдској „завери,“ није говорио о опћем злочину, о убиству, него само о чисто политичном преступу. — А већ сам пређе рекао, да је у опће примљено и припознато правно начело, које је изрекао човек, што но беше онда члан владе, која сада као увређени део ступа, у саборској седници од 30 јула 1868 г. баш односећ на овај случај: *„У већем делу Европе а наиме у нашој домовини непостоји закон, по ком би могли кога под истрагу или под оптужбу узети зато. што је против стране државе чисто политичан преступ учинио.“*

Што се пак при интерпретацији закона за Милетића као начело изрекло, то мора остати начело и за господу министаре. Ја дакле инкриминовани чланак нестматрам као опадање због тога, јер не садржи у себи тако тврђење, које би, кад би се доказало, довело сада као тужиоца ступајуће министарство до осуде или бар под истрагу. Али не само из ових правних начела, него ни из друштвених па ни из међународних начела неможе се тврђење инкриминованог чланка сматрати за опадање.

С другога се гледишта пресуђује у обичном животу рад приватних људи, а с другога опет рад људи, који су на влади, дипломата и државника. Овим је млого допуштено, млого што шта слободно, шта више и на дику им служи, због чега би приватан човек главу изгубио.

Тако ће. н. пр. сваки држати да је непоштено, кад су два човека на двобоју, па један против другог превару употреби, или му оружје унапред покварі, одостраг га нападне ил двојица јуришe на једног. — И рат је двобој између две државе; па ипак ако воћа то против непријатеља учини, биће за то одликован. Неће нико казати, да је хрђаво дело учинио. Или ко ће осудити првог Наполеона, што је са највећим интригама завадио поједине чланове владајуће краљевске династије у Шпањолској, да би исту земљу лакше освојио. Мржњу јо разпалио између брата и брата. између оца и сина! И зацело нико му за зло неузима. — Или да још један новији пример наведем — опћели ко казати, да је кнез Бизмарк непоштен, или само да је погрешио, што је године 1866. да би Аустрију ослабио, хтео унутарњи покрет учинити у Мађарској, која је са ондашњим околностима незадовољна била? Или у опће, можели се влади једне државе за зло узети, ако у суседној држави, да би је за вођење рата немоћном учинила, оће да учини побуну, или иде на то, ди се владалац промени? Ја мислим, да неможе. Јер бадава, што је рекао Етвеш о двоје залубљени то се даје применити и на суседне државе. То је: „Ако једно знаде, да је друго у унутарњости својој немирно, онда оно мирује, а немирно је, ако ово мирује.“

Навео сам само неколико случајева: Из тога можете увидети, господо, да се дела владе и дипломата не мере оном мером, којом се мере дела приватних људи. Па кад то промислите, морате самном заједно дати израза оном уверењу, да тврђење инкриминованог чланка нити за бившег министра председника Андрашија, нити пак посредно за мађ. министарсто несадржи увреде. а још мање опадања. Тај чланак садржи укратко само то, да је мађарска влада, бојећ се спремања српског кнеза и мислећ, да ће тиме страх распростирће источно питање, може бити пре времена доћи на тапет, тела произвести промену владара, или начинити унутарњи покрет у Србији, те да ју са њеним унутарњим стварима позабави. Што је томе покрету живот кнеза као жртва пао, тиме није „Застава“ мађарску владу бедила. То неће ником ни на памет пасти. То крвно дело може се приписати само онима, који га из освете, или из славољубља учинише: али прост глас, да ко има уплива на суседну државу, и да тај уплив у прилици употребљује, неможе ни по какву владу бити сраман, па баш и да није истинит.

Будите уверени, господо, да тај чланак није имао никакви политични посљедица, да ји није ни могао имати. Јер, што се у њему о мађ. влади тврди или је истина или није. Ако је истина, онда прво: то није опадање, а друго српска влада онда зацело више зна о тој ствари, него ми сви, и није спала на заставину опомену. Ако пак није истина, онда се неда претпоставити о српској влади, којој је „Застава“ иначе као противница позната, да ће она том тврђењу лакомислено поверовати. — У осталом, усуђујем се господо, опоменути вас, како би у политичном погледу хрђаву услугу учинили влади, кад би молби јавног тужуоца задоста учинили, и рекли да је оптужени крив, јер оптужени је изјавио, да је готов своје тврђење доказати, но то му не би допуштено, а у таким околностима неће нико, а наиме неће српска влада вашој пресуди ону унутарњу моралну важност приписати, што се тим сама истинитост тврђења већ судски опроврглa, него ће цео свет држати, да је ваша изрека излив партаичности. Осуда пак у политичним стварима, која је без унутарњег моралног основа, може само огорчење произвести, а то баш у садањим околностима мора влада на сваки могући начин избегавати.

Што је пак инкриминовани чланак одговорио „Реформи“ у погледу претње са полицијом, то никога не вређа, то је ствар назора. Као што се неможе за опадање сматрати ни то, кад се за једног државника тврди, да није искрен пријатељ другоме државнику. Та то и ви добро знате, да пријатељство, које политика склопи, само дотле траје, докле одношаји изискују, и док их политика опет не разреши. То се и неможе назвати *истинитим, унутарњим* пријатељством. У овом правилу неправе ни владари изнимке. Зал' повесница не показује доста примера, да се окрњене главе у државама, које млого пута и присно сродство једно с другом веже, данас у загрљајима љубе, а сутра, ако политика друкче зактева, ватром и ножем упропашћују државу један другоме?

Не сумњам, да сте у савести својој уверени, да тврђења, што су у инкриминованом чланку нису шкодила нити су могла шкодити грофу Андрашију ни мађ. министарству, ал баш ништа; па у опће да је баш истинита та тврдња, ал није така, да би због ње могли грофа Андрашија, или укупно министарство ма под какву истрагу ставити, а наиме да би их могли осудити. Баш зато само то захтевам, да следујете разлозима своје савести, кад вас молим, господо поротници, да испод терета тешке оптужбе, ослободите онога, ког ја браним.

ДОПИСИ.

× **Панчево** на сретење. Одавде доста ретко добијате извешћа, почем је у нашој средини врли „Панчевац“, који понајвише о местним појавима своју пресуду изриче. — Ја сам вам пакан коју рећи о беседи, која је овде 26. јануара држана.

По уобичајеном већ адету било је на беседи певања и предавања. Распоред беседе беше добро удешен. Песме су врло добро отпеване: а мислим да нећу погрешити ако речем. да је овдашње певачко друштво прво у целом српству. О овом што наведох могао се сваки уверити, који је год био присутан на беседама приликом омладинских скупштина. Заслуге за свакидашње напредовање овога друштва имају се приписати његовом врсном члану г. Н. Крчадинцу, који је и телом и душом заузет за ово друштво.

Г. Миша Фрачковић учитељ овдашњи беседио је о теми: „Шта је сметало и смета нашој образованости“? Ова је тема истина доста замашна, али ју је беседник у доста светлој боји изнео. Почевши од Стевана Немање па до најновијих времена наводио је сметње нашој образованости, а уједно је наводио ко је опет делао у прилог нашој образованости. Наводећи сметње нашој образованости и душевном развитку помену и мађарску правду у погледу субвенције новосадској ђимназији. Беседио је такође какви треба да буду учитељи у народној школи у данашњем веку и какви би предмети требали главно место при настави да заузму, напоменувши да природна наука треба да буде душа наставе, јер је она неисцрпљив извор наука. Нагласио је овом приликом и то, како је млађе учитељство збацило са своје главе мантију поповску, и како је задахнуто либералнијим начелима. Можда ће се који штовани читалац овде запитати: „Па како да људи, који исповедају либерални начела опет потражују заступство сталежа на сабору? Јест, кад је сабор могао донети одлуку, да попови 25 сталешких заступника имају, ваљда би онда правично било да и учитељи своје заступнике имају, јер они хтедоше заступство у својој струци а не у сталежу. Но овај поступак сабора не може се баш осудити; мислим да сваки зна зашто. — Морам поновити, да је беседник захтеву теме довољно одговорио.

Да наставим даље о беседи. Пуковник је допустио да може на беседи пуковнијска банда суделовати, али под тим уветом, ако се на беседи неће никаква политична питања претресати. Под овим уветом узео је на се одговорност један „бити имајући душепопечитељ, обећавши, да ће се према захтеву пуковника поступити, без да је знао што о садржини говора. Ја сад питам, шта је пречe слобода говора или банда? Или се може бити без банде не би угодило публици, А шта је опет пречe, угађати публици или слобода говара? И ја не могу знати, од куда је властан поменути господин така обрицања пуковнику давати; сигурно није знао да је законом ујамчена слобода говора. Доста је жалосно, кад се мора констатовати, да се банда купује за слободу говора. Ово бележимо у прилог оних, који под најмањим поветарцем малакшавају.—

Ако нећу досадан бити, рекао би још коју о овдашњем учитељству.

Оговарање и опадање својих колега ма у каквом звању, нису баш најповољније особине по онога, који у њима своје уживање налази. Поменуте мане урођене су тако рећи једном од овдашњих учитеља, јер се он одликује у клеветању својих колега код грађанства, у нади да ће тиме себи већу важност придобити. Ми би му од своје стране учтиво саветовали, да се окане таких подлих средстава за постигнуће својих цели и то само у хатар напретка школиног, јер оговарањем учитеља у присуству родитеља дечијих губи се и побија ауторитет учитељев у школи, а тиме се чини уштрба само напретку школарства. Још би му саветовали да се сети оне изреке: „Први ће бити последњи, а последњи први“.

Л. К. У Надању 9. фебруара 872. Пре неког времена јавио сам читајућем свету и истинито описао несретно стање места нашег, како нас је вода поплавила, и да је вишој власти а и брату С. Бошковићу земљомеру до знања достављено, са молбом и позивом, да нам што пре са вишим налогом и братским саветом у помоћ притеку.

Па дали су се жељи нашој одазвали? и шта је следовало? сво шта! истина да до оног времена кад је први допис писан био, ни с' једне стране никакве помоћи недобисмо, и безнадежно очајавасмо али ипак после неколико дана и много пре но што је пређашњи допис штампан био, приспе нам у помоћ познати родољуб и брат наш С. Б. који би на наш позив одма и дошао био, но извињаваше се да код куће не беше. — За тим нам у помоћ приспе и наш српски начеоник Г. С. Н. Вредно је било видети ова два родољубива Србина, како се својски и братски заузеше, и начин тражише, којим би што пре народ наш од предстојеће пропасти ослободити могли. —

И такоти први са мерењем и проналаском пропуста, а други добрим саветом и поуком народ саветоваху, да радњу њихову удвоструче, и да вољније и радосније предстојећи посао предузму, ако су вољни да од известне опасности спасени буду. — Вас дуги дан никакве боље, коју назеб произвести може неплашећи се, просецаху, и на многи мести више колена воду газећи, час на једној час на другој страни села, међу раденицима показиваше се. — На предлог њихов буде долма на 5 места подигнута, која је долазећој води пут у село препречила, из села је на два места прокопаним шанцем пропуштена, и тако непрестано одтиче. — Много је воде одишло, но почем је много било слабо се познаје. — Још се као и пре, но само плиће преко воде газити мора. — Црква нам је као и пре увек празна, а о школи ни спомена нема; никад ни једног детета. — Још се по селу ди се веће доље налазе, видити може по декоји Шајкаш, који у кориту, будући мало чамаца има седећи, из куће у кућу преко пута весла. — И сам сам се из пређашњег квартира, који са свим с водом облит беше, у други на чамцу преселити морао. —

Надамо се да ће се вода што скорије извући, јер као што реко непрестано прокопом одтиче, јер ће се на предлог брата С. Б. који нам опетно у помоћ дође чистити и дубље копати. —

одзива, жеља нам је и да зготовимо *велику слику корнилијеву* и да уврстимо у галерију наших осталих славних мужева, тамо доле у средини народа још ваљада понајбоље у скромној галерији Српске Матице у Новом Саду.

Томе намењујемо чист приход овогодишње српске беседе. Беседа у спомен Корнилију Станковићу превазиће својом лепотсм и веселим српским расположајем учесника — дојакошње беседе и забаве.

Беседу отпочеше у дупком пуној дворани глазбеног завода обе наше певачке дружине *будимска* и *пештанска* са корнилијевом песмом (*Ево деснице.*“ А продужише је са *„Јадна драга“* од Хорејшека а завршише са песмом „У бој“ од Зајица. Лик је под управом вредногa пештанског ликовође медика *Петра Доброг* решио свој задатак похвале вредном прецизношћу те изазвао пљескање и морао је задњу песму двапут отпевати. Кад узмемо да су обе дружине врло младе, да су неке неприлике препречиле многе певаче у суделовању, онда морамо бити потпуно задовољни и признати труд и ревност честитим ликовођама и вредним певачима, а умолити их да и одјако у својој ревности и вредноћи не малакшу, него да својом радњом и даље доприносе лепоме развитку друштвенога живота у овим крајевима. Српска ће им публика бити вазда захвална и стална потпора у њиховом лепом подузећу.

Између прве и друге песме ваљало је по програму да нам Корнилијев синовац *г. Ђура Станковић* одсвира на гласовиру *„Што се боре мисле моје“* и *„Сватовца“* од Корнилија, али га напрасна болест препречи да својом вештом свирком изнесе пред нас створове свога бесмртнога стрица.

Испред задње песме ступио је на позорницу млади г. *Андрија Манојловић* син у Српству чувенога г. *Миле Манојловића,* да нам уз пратњу гласовира *одсвира на виолини „Концерт“* од Бериота.

Вредно је да вам мало изближе прикажем *први* појав овог *српског уметника* међу нами.

Представите себи млада повисока човека са врло скромним али класично мирним држањем. Из блага, блеђана, врло духовита лица сева му црно око пуно уметничког жара и издаје га, да му душа лети по светлим регионима уметништва. При првом одјеку звучнога гудала прснусмо сви да неданимице уживамо дивне звуке, што му се осипаше са жица, час мниш као сребрни таласи шумнога поточића, час као брујећи вали водопада, час опет као умилни анђеоски гласови из плавих небесних пучина — а све нам се то прикрадаше у душу као неки слатки, занимљиви сан. Утисак класичнога комада кога свираше млади уметник са необичном техником и дивотном колоратуром само се даје *осетити* — а перо је слабо у изразу за *таке* осећаје. Манојловић нам се приказа већ при *првој* појави својој у српском друштву као уметник, који нам је већ сада на дику и понос. Слава му! Његова свирка била је најсјајнија тачка беседе. —

По свршеној беседи отпоче игранка српским колом. Ми знамо и памтимо све дојакошње српске забаве у Пешти али мислимо да ће нам зналци дати за право ако речемо, да је ова беседа била *најлепше* урешена са красним српским лепотицама из Пеште, Будима св. Андрије и Помаза и са многим лепим гошћама.

Странци који су вас овом приликом посетили, увераваше нас да скоро несу видели тако дивотних женскиња у једноме венцу. Не треба ни да вас уверавам да је игра ишла у доброј и веселој вољи.

Та добра воља претворила се у *право српско весеље* у часу одмора у одајама за вечеравања. Кроз лепе просторе хорила се свирка српских народних напева уз гласовиту пратњу готово из свију грла — мислиш е си у каквим српским сватовима. Весела срца изливаху се у искреним и одушевљеним здравицама. Напијало се ту у слогу и споразум са страним гостима, у славу српскога народа, у здравље Милетића и присутнога уредника „Заставе“ у здравље дичних Српкиња и лепих гошћа, у напредак наших певачких дружина, у здравље оца и сина Манојловића, коју је здравицу одвратио г. Мила Манојловић лепом речи у којој нас је увреио, да је сина васпитао у *српском духу* и да је усадио му у срце два идола *уметност и Српство.* Старија браћа ободраваше омладину да не заборавља свој задатак, млађа браћа одаваше пуно признање најмногобројнијем интелигентном слоју српског народа — српским трговцима, ради њихове потпоре сваког народног подузећа, ови пак наглашиваше потребу *сложнога* рада свију слојева народа — жеља је жељу изазивала — а све се то изливало из лепога и братског одушевлења које је трајало до белога дана.

Још нам је остало да захвално споменемо славенског вештака на гласовиру *г. Шајда* који је својом складном пратњом доста допринео успеху беседе. Хваља му! Но највећу хвалу заслужује *одбор* који се трудио да спреми ову лепу беседу: а на челу одбора вредни и честити Србин *Панта Живковић. Успех* беседе биће њему и одбору најмилија награда али и ми им одајемо на њиховом родољубивом труду наше највеће признање.

Чист приход биће већ дојако 250 фор. али је изглед *да ће цели ради одазвати се Српство и са стране. Корнилије Станковић* трудио се да положи српску глазбу и певање на *народни* основ, ујамчио је својим радом српском народу лепо место у културној повесници човештва, унео је у друштвени живот српски оживљавајући елеменат, препородио га је његовим светлим странама, створио је у певачким дружинама будилнике српске свести — па зар тај човек који је на олтар српскога народа принео и своје цело имање а напослетку и живот свој, није заслужио да му гроб његов обележимо скромним — обележјем. да му лик његов уврстимо у галерију српских славних мужева?

Српска певачка друштва треба да се угледају на своју браћу у Пешти и у Будиму па да и она одуже дуг свој своме *творцу!* Слава Српству у Пешти и Будиму које се *прво* сетило неумрлога покојника!

С. В. П.

На описивање жалосног стања житеља наших посетио нас је лично и сам батаљонски заповедник г. Подпуковник од Мартини са више г. официра и са батаљонским мерником г. Кравтом. — Видећи и сам уверивши се обећао нам је г. Подпуковник да ће се старати, и народу нашем буди каквову помоћ и олакшицу код више власти издјејствовати. —

Ово неколико речи из чистог срца истинито на јавност износећи, у име целе општине наше благодарим горепоменутој г. г. на њиховим својским заузећу око избављења општине наше, и видећи место наше готово избављено радосно кличем и велим: Живили и свагда ближним својим у помоћи били! —

НОВИ САД 15. фебр. Из *Ср. Карловаца* нам јављају, да је за тамошњег варошког лечника изабрат Јефта Ристић, карловчанин.

— Из *Мошорина* предадоше нам председник општине Гавра Јовановић, и тутор цркве Лазар Малетин низ тегоба противу пароха Васе Поповића. Нећемо овде све те тегобе ређати, и на видик износити, но неможемо, а да једну, која карактерише људе, прећутимо питање једнога од гореречени: смели свештеник, кад носи на глави свету тајну, смејати се, и шаљиво разговарати? Речени парох већ месец дана није у својој парохији, него путује незна се куда; само се толико зна, да га одвозе кола манастира Ковиља. Чује се, да у Ковиљу нешто по наруци архимандрита пише, и да овамо онамо путује. По томе би он о обштинском трошку, на општинској плати радио, путовао у цели црквене реакције. Ово се објављује и зато, да онуда, куд путује, познаду птицу по перју, и обштини остаје редовни пут жалбе на епархијску власт отворен.

— Јављамо, да ће друга „играчка забава“ бити у суботу 19. фебруара (2. марта) о. г. у Новом Саду у новој кавани. Чист приход иде у корист поплављеника новосадских. Улазнина од особе 1 ф., од породице 2 ф. Добровољни прилози примају се са благодарношћу.

ТЕЛЕГРАМИ УРЕДН. „ЗАСТАВЕ“.

Будим 15. фебр. Данашњи званични лист „Кезлеј“ доноси: да је Анђелић потврђен за владику бачког, а оставка владике Наке да је примљена.

Будим 15. фебр. Данашњи званични лист „Кезлеј“ доноси вест, да је архим. Анђелић потврђен за епископа бачке дијецезе. До свога посвећења остаје администратором бачке епархије. Даље поменуте новине јављају, да је поднесена оставка епископа Наке уважена.

РАЗЛИЧНЕ НОВИНЕ.

У Љубљани држала је 30 м. „Словенска Матица“ под председништвом др. Косте своју годишњу скупштину. Присутни беху 60 чланова. У говору, којим је председник седницу отворио, напоменуо је великодушни поклон владаоца који је заводу 500 ф. даровао, даље да су два члана Вилхер и др. Предлог умрли. После пословног извештаја, уписаше се 228 нови чланова. „Словенска Матица“ има сада свега 1879 чланова. О предлогу да се за „Матицу“ самостална штампарија оснује, није одбор никаквог дефинитивног извештаја поднео, у питању је, да ли друштво има право, капитал за такову цел употребити, или дали је опуномоћена свент. закључити потребну промену статута.

(Паметан Мајмун.) „Western Star,“ једне индијске новине, саобштавају сљедећи чудновати догађај, који ће г. Дарвину за нов доказ служити да је човек од мајмуна постао. Догађај се збио овако: неки човек у Мадрасу имао је мајмуна, и њега врло миловао. Једном је морао на дуже времена одпутовати, тад узме собом новаца и драгога камења, а непропусти ни свога Јоко собом повести. Но неколико лопова који су ту згоду вребали, уморе га и новце закопају. Тело убијеног бацише у један суви бунар, покрише га гранама и удалише се. Сав овај догађај мотрио је мајмун са једног стабла, на ком се био међу гране сакрио, те кад су се лопови удаљили, оде он у кућу судца, који је у најближој кући становао.

Цичањем и гребањем сврати мајмун позорност чиновника на се и даде му повода, да за њим пође. Кад су дошли к бунару, показивао је Јоко на низину, на што судац неким људма наложи, да сиђу доле, и ови то учине и извуку лешину. На то одведе мајмун људе на место, где су новци и драгоцености сакривени били. Коначно их одведе на пијацу, и чим опази једнога лопова, полети за њим ухвати га за ногу и неиспусти га, док га људи неухватише. На овај начин похваташе све зликовце, који своје недело признаше. „Times of India“ предлаже на ово, да се споменутом мајмуну подели степен и наслов надгледника полиције.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 9. фебр. Данашња радња са раном била је врло незнатна и слаба. Узрок је томе слаб довоз био. Особито се опазила оскудица у јечму, коме је услед тога скочила цена 5—10 нов. Свима другим врстама раже остала је цена непромењена.

Бележимо ове цене:
Узанц-пшеница за пролеће 6 ф. 55—57½ н.
Узанц-раж 78 *ll.* за пролеће 3 ф. 70—72½ н.
Узанц-кукуруз за мај. јуни 4 ф. 5—7 н.

КУРЗ ОД 9. ФЕБРУАРА.

Сребро — — — — — — — — — — — —	111.25
Дукати — — — — — — — — — — — —	5.46

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упразњено 5. јануара т. г, Парохијско званије у Кисачу, овим се отвара стечај.

Просителји нека инструиране молбенице своје од дана првог уврштења разписа овог, најдаље за четир недеље дана овамо поднесу.

Из седнице Кон. у Новоме Саду 16. дек. 1871.

3—3 **Консисторија епархије бачке.**

ЕДИКТ.

На поднешену епархијском консисторијуму молбу Милоша Итебејица из Жабља, на коначно изречење развода брака из међу њега и његове незнамо куда у свет отишавше супруге Марије, и дозволење да у други брак ступити може: Позива се од стране консисторије ова речена Марија, да од данас за 6. месеци дана, има поради расправљања споменутог предмета, или лично консисторијуму овоме предстати, или место пребивања истоме до знања доставити, и то тим пре, што у том погледу постојећи закони прописују.

Из седнице кон. у Новоме Саду 20 јан. 1872.

3—3 **Консисторија епархије бачке.**

СТЕЧАЈ.

У Бајши упразњено је учитељско званије са годишњом платом ½ Сесије земље 60 ф. а. вр. безплатан стан, и од сваког брачног пара по један порцијун жита.

Просителји нека своје по закони инструиране молбенице, од дана првог уврштења стечаја овог, најдаље за 4. недеље дана овамо поднесу.

Из седнице школ. одбора у Новом Саду 2 дек. 1871.

3—3 **Школски одбор епархије бачке.**

СТЕЧАЈ.

На упразњено учитељско место у Илоку, овим се стечај отвара од данас за 4 недеље дана, — са сљедећом годишњом платом: 315 форинти а. вр. безплатан стан са баштом 12 *ll.* свећа лојани, 12 фати врбови дрва за огрев, од којих се и школа преко зиме ложити има.

Просителји имају своје молбинце са подкрепљеним сведочбама до горе означена рока, пречаст. конз. школском одбору поднети. — Првенство имају који су сомборску препарандију, са практичним испитом свршили.

У Илоку 10. фебруара 1872.

1—3 **Црквено-школски одбор.**

Бр: 2073 ex 1871, — пол:

ОГЛАС.

Усљед молбе обћине Илок ставља се од стране жуп. срезке власти у Илоку до јавнога знања да ће се усљед дозволе високе кр. земаљске владе од 19. новембра 1871. бр: 10263.—1982., обћини илочкој подељена два годишња сајма у Илоку и то први на дан светога ђурђа 24. априла а други на дан свете Кате 25. новембра по римском календару сваке године на обћинском пашњаку рибњак у доњем граду обдржавати.

Жуп. срезка власт. у Илоку 3. (15.) фебруара 1872.

1—2 Срезки Судац.

ОБЈАВА.

Селска општина Прховачка шимановачког котара издаје своје из 200 јутара састојеће се поље „тако звата Невоља“ на једну годину под пашњак на јавној дражби. За обдржавање дражбе одређује се 2. (14) марта после подне у 2 сата у Прхову, на коју се радокупци с' тим додатком позивају, да се лицитациона условија пре тога времена а и у време дражбе у општинској писарни код бележника увидите и прочити могу.

У Прхову 13. фебруара 1872.

С. Манојловић, бележник. 1—3 **М. Чубрило,** општински начелник.

ОБЈАВА.

Општина Михаљевци шимановичког котара издаје своје из 230 јутара састојеће се поље селиште на једну годину на попашу под закуп, и држаће тога ради јавну дражбу у Михаљевци 14. (2) марта о. г. у 10 сати пре подне, радокупци се позивају. Лицитациона условија могу се пре тога времена, а и у време дражбе код општинског заступства у Михаљевци увидити.

У Прихову 11 фебуара 1872.

С. Манојловић бележник. 1—3 **М. Чубрило** општински начелник.

ОГЛАС.

Ађанска православна општина намерна је на својој св. цркви кров изнова шиндром а торањ лимом покрити, као и око исте ограду са зачела (фронт) састојећу се из 32. хвата дугачке, кованим гвозденим летвама оградити. — Тога ради позивају се овим сви они уметници, који би исти посао на себе примити хтели, да дана 26 марата о. г. после полдне на лице нашега места заједно са предрачуном горереченога посла, — када ће се и дражба на устук (mimendo) држати — доћи изволе.

У Ади, 10. фебруара 1872. 2—3 **Одбор.**

ЖЕНСКЕ СВАКОВРСТНЕ ОБУЋЕ

могу се добити по умереној цени у Пешти код

Николе Дражића

4—6 Pest Josefstatt Gemzen-Gasse Nr. 4.

СТЕЧАЈ.

На упразњено парохијско место у Попинци овим се стечај отвара.

Конкуренти нека инструиране молбенице своје за 4 недеље од дана уврштења расписа овог овамо поднесу.

Из седнице конзисторијалне, у Карловци, 27. јан. 1872.

3—3 **Конзисторија архидијецезе карловачке.**

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

А. У. ГАВРИЛОВИЋА

(иначе лепог Аце)

у Н. Саду,

потребује 2 практиканта или 2 шегрта. 2—8

ШПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА.

Д. ЈОАНОВИЋА И СИНА

у Земуну,

потребује једног доброг изученог спомоћника и једног шегрта. 2—3

Оглас.

У Новоме Саду на Камендину има 34. ланца земље за продају. За ближа условља упитати се има код *Стеве Бошковића* мерника у Ст. Бечеју. 3—3

ТРГОВИНА.

П. Л. Киселицког

у ст. Бечеју,

потребује једног млађег спомоћника (прве или друге године.) Место се може одма наступити. 2—3

НА ЗНАЊЕ!

Потписане препоручују се поштованој публици као шваље, везиље, плетиље, а и за друге женске радове; примају такође и малу децу на проучавање у плетењу.

У Новом Саду 10 фебруара.

Сестре Персида и Марија Бошњаковић.

3—3. дунавска улица, Пешковићева кућа.

ПОЗИВ.

Овим се учтиво позивају сви чланови

„СРПСКЕ ЗАДРУГЕ ЗА МЕЂУСОБНО ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ“

да изволе доћи на редовну главну скупштину, која ће бити у недељу 20. фебруара (3. марта) ове год. у 3. сахата по подне у дворани

„Српског друштва за радиност“.

Позив на скупштину који ће се сваком члану у кућу доставити, има се при улазку показати.

ПРОГРАМ:

1. Читају се имена присутних чланова.
2. Годишњи одбор подноси извештај за год. 1871.
3. Избор годишњег одбора од 30. чланова.
4. Избор тројице надзорника (ревизора).
5. Измена устава.
6. Избор петорице ради оверовлења записника.

Из одборске седнице држане у Новом Саду 3. (15.) фебр. 1872.

КОРНЕЛ ЈОВАНОВИЋ, перовођа. 3—3 **СТЕВАН ЈЕФТИЋ,** директор.

СОМБОРСКА ТРГ. И ЗАНАТЛИЈСКА БАНКА.

ОСНОВНИ КАПИТАЛ 300.000 ФОРИНАТА,

отпочела је већ своје пословање, и прима наручбине у повереништву за куповање и продавање сваковрсни земаљски производа, па и за ванске земље.

Отбиткује (**escomptirt**) банкине мјенице при свакиданој пресуди, настојава за уплату мјеница и сваке врсте потраживаног; даје предујам на пловеће товаре и издаје зајам на залоге.

Пријаве за ступање у вересиону задругу (**Creditverein**), примају се почевши од 1. марта т. г. сваки дан код банкиног тајништва, где ће, се и односећи се истисци издавати.

У Сомбору 22. фебруара 1872 год. 1—1 **УПРАВА.**

СТОТИНАМА ХИЉАДА ЉУДИ

имају захвалити, што им коса лепа, **јединствено ексистујућем најсигурнијем и најбољем**

средству за растење косе.

Нема ништа бољег за одржање и унапређење растења косе

него она у свима странама света позната и чувена, од медицински ауторитета испитана, **најсјајнијим и начудеснијим успесима увенчана од Њ. ц. кр. апостол. величанства цара Франца Јосифа I. од Аустрије, краља угарског и чешког и т. ц. и са особеним привилегијумом за цео обсег ц. кр. аустријски држава и свију угарски земаља** патентом од 18. новембра 1865, бр. 15.810/1892 одликована

RESEDA-KRÄUSEL-POMADE

која при **редовној** употреби **најћелавија места на глави испуни; седа или црвена коса** добије **угаситу боју**; она **снажи места где коса расте на чудесан начин, одстрањује** за неколико дана **боре, пречи опадање за најкраће време сјајно за свагда, даје коси природну светлоћу, која постаје**

коврџава

и неоседи до најдубље старости. Својим особитим мирисом и удешености служи за украс на сваком тоалетском асталу.

Цена једне теглице са упутством употребе (на 7 језика) је 1 ф. 50 н. С поштарином 1 ф. 60 н. ав.

Разпродаваоци добијају знаменити проценат

ФАБРИКА И ГЛАВНИ ЦЕНТРАЛНИ ОДПРАВНИЧКИ ДЕПО У ВЕЛИКОМ И МАЛОМ КОД

КАРЛА ПОЛТ-А,

Парфимер-и притежатељ више ц. кр. привилеђија у Бечу,

Josefstadt, Piaristengasse 14, im eigenen Hause, nächst der Lerchenfelderstrasse,

куда све писмене налоге управљати ваља, где се и налози са стране уз послате новце или per Nachnahme најбрже ефектуишу.

ГЛАВНИ ДЕПО ЗА НОВИ САД:

само код г. МОРИЦА БРАУНЕРА апотека код св. тројства у Новом Саду.

Као код сваког изврсног фабриката, тако и овде деси се варање и подражавање, за то умољавамо да се при куповању обраћа само на означена стоваришта, и поискује поменута помада само од Карла Полт-а у Бечу.

ТРЕЋА РЕДОВНА ГЛАВНА СКУПШТИНА

АКЦИОНАРА ПАНЧЕВАЧКЕ ШТЕДИОНИЦЕ,

која је за 13. (25.) фебруар 1872. заказана, неможе се истог дана тога ради држати, што се по §. 105. нашег устава досад довољан број акционара није пријавио.

На основу истог параграфа одлаже се држање поменуте скупштине за 27. фебруар (10.) март 1872., у недељу после подне у три сахата у дворани магистратској.

Предмети за већање могу бити само они, који су у првом (огласу) позиву означени, а доносиће се правоваљани закључци без обзира на број присутних акционара.

Г. Г. акционари позивају се овим, да би најдуже до 22. фебр. (5. марта) 1872. своје акције у обичним пословним часовима у писарницу друштвену донети изволели, како би им се улазнице издати могле.

Већ издате улазнице за 13. 25. фебруара о. г. важе и за ново опредељени дан.

Панчево 10. (23.) фебруара 1872.

1—3 **ПАНЧЕВАЧКА ШТЕДИОНИЦА.**

Властник и издаватељ др. Свет. Милетић. Одговоран уредник Стеван Поповић. Српска народна задружна штампарија.